

Лисогуб Людмила Ильинична НОВІ СТРУКТУРНІ ТИПИ АНГЛОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ (на матеріалі німецької економічної терміносистеми)

Вивчення природи англомовного терміна в економічній терміносистемі сучасної німецької мови не було об'єктом всебічного лінгвістичного аналізу. Вітчизняні вчені Бондаренко В.Ю., Зяблова О.А., відомий німецький лінгвіст Б. Карстенсен присвятили незначну кількість статей даної проблемі.

Термінологія даної фундаментальної науки посідає особливе місце між науковою термінологією та загальноповживаною лексикою, тому в даній роботі термін розглядається як складова частина загальнонаціональної мови.

Економічний лексикон сучасної німецької мови має певні особливості. Це обумовлено тим, що економіка є галуззю не тільки знань, але і діяльності та становить інтерес для трьох категорій населення: 1) вчених-економістів; 2) учених-практиків; 3) людей з вулиці, оскільки кожна людина в повсякденній діяльності вступає в певні економічні стосунки [2, с.159].

Складність питання про запозичення терміна полягає у труднощах та неможливості в деталях передбачити особливості розвитку економіки на інших стадіях, кожне запозичення є свого роду вторгненням в установлену систему понять і термінів, наслідки якого також складно передбачити.

Наукова новизна визначається дослідженням нових словотворчих структурних типів запозичених англомовних термінів.

У зв'язку з активізацією процесу запозичення з'являються нетипові і нехарактерні для німецького словотворення структурних типів утворення – іменники (часто утворені за конверсією від дієслів) з постпозитивною службовою морфемою, прислівником або післяголом, який виконує морфосинтаксичну функцію, що відповідає прийменнику, але на відміну від останнього знаходиться у постпозиції [1, с.47].

Властивість роздільнооформленості коливається: *Deficitspending/Deficit-Spending n, Fairplay/Fair Play n, Full-time-Job/Fulltimejob n*.

Деякі комплекси часто доповнені англійським або німецьким компонентом-іменником. Німецькі компоненти полегшують засвоєння терміносполучень, інтеграцію в систему німецької мови. В аспекті мовного утворення новизна іншомовного слова частково знімається, якщо носію німецької мови відомі якісь структурні аналоги відповідних понять, позначень, зрозуміла словотвірна форма, якщо можливі асоціації з раніше відомими словами того ж етимологічного плану: *Roll-over-Kredit m, Roll-over-Termine Pl., Roll-on-Roll-off-Verkehr m*.

Структурно ідентичні запозичення можна поєднати в групи з аналогічною постпозитивною службовою морфемою, прийменником. Написання цих комплексів окремо або через дефіс нестабільне, наприклад:

- *by: Management-by-Breakthrough n, Management by Delegation n, Management by Decision-Rules n, Management-by-Exception n, Management by Ideas n, Management-by-Konzepte n, Management-by-Objectives n, Management by Participation n, Management-by-Prinzipien n, Management by Results n;*
- *out: first-in-first-out, Layoutplanung f, Last-in-first-out.*

Наприклад: *Elemente des Managements by Delegation lassen sich im "Harzburger Modell" von Höhn sowie im Management by Exception und im Management by Objectives nachweisen .*

Management by Exception als Delegationsprinzip: Entscheidungsbefugnisse sind soweit an untergeordnete Stellen zu delegieren, wie diese die Entscheidung ebenso gut wie die übergeordnete Stelle treffen können [4, с.789].

Dazu eignet sich neben dem *Management by Decision-Rules* auch das *Management by Objectives* und das *Management by Results*. Das *Management by Results* basiert auf dem *Management by Objectives*, setzt deshalb die zu erreichenden Ergebnisse (Leistungs-Soll) fest, vergleicht aber die erreichten Ergebnisse (Ist-Leistung) mit der Vorgabe. Das *Management by Results* umschließt also die ergebnisorientierte Kontrolle. Es stellt in diesem Sinne eine stärker autoritär ausgerichtete Version der *Management-by-Konzepte* dar [4, с.790].

Лінгвісти констатують посилення тенденції утворення нових структурних типів. Це підтверджується фактами конвертованих англіцизмів та англо-американізмів, запозичених до німецької економічної та іншої термінології. Перерахування запозичених термінів нового структурного типу, зафіксованих економічними словниками, свідчить про популярність деяких словотворчих моделей. Найпоширеніші структури:

препозитивне службове слово + іменник + праве поширення:

Off-line-Betrieb m, Off-line-Informationssystem n, Off-line-System n;

Off-shore-Geschäft n, Off-shore-Finanzplätze Pl., Off-shore-Funds Pl., Off-shore-Zone f;

on-call-Konto n, on-call-Kredit n, on-call- Geschäft n;

On-line-Abfragensystem n, On-line- Betrieb m, On-line-Informationssystem n, On-line- Programm n, On-line- Schaltersystem n, On-line-Steuerungssystem n;

Overdraft-Gewährung f.

Поява нових словотворчих структур в економічній терміносистемі обумовлена екстралінгвістичними причинами, необхідністю запозичення нових номінативних одиниць разом з новими професійними поняттями. Екстралінгвістичну обумовленість подібних термінологічних запозичень підтверджує їхня реалізація не лише в німецькій мові, а і в інших германських, романських та слов'янських мовах; багато запози-

чень стали інтернаціоналізмами, наприклад:

CAM (Computer Aided Manufacturing) rechnergestützte Produktion, CIM (Computer Integrated Manufacturing) die computerintegrierte Fertigung, CAQ (Computer Aided Quality Assurance) – Qualitätssicherungssystem, CAP (Computer Aided Planung), CAD (Computer Aided Desing) – computergestütztes Konstruieren;

ex quay – ex Kai, ex ship – ex Schiff, ex work – ab Werk/Lager, xd, x/d [ex dividend], x/i, x.in [ex interest], x/r [ex right].

Вияв подібного роду незвичних у структурному відношенні англійських та англо-американських запозичень у німецькій економічній терміносистемі, словотвірний аналіз, який містить також семантичну характеристику та характеристику формальних словотвірних засобів, становить значний інтерес щодо питання розгляду особливостей асиміляції.

Термін Konzern-in-first-out m – зазнає абrevіації – KJFO m, сполучається зі споконвічною лексикою: KJFO-Verfahren n – ein Verfahren der Sammelbewertung, bei dem unterstellt wird, dass die Vermögensgegenstände, die von Unternehmen des Konsolidierungskreises stammten, zuerst verbraucht oder veräußert werden [4, с.656].

Поширення терміносполучення в німецькій мові може у процесі його вжитку набути скороченої форми – зазнати абrevіації: Return on Investment (ROI).

Економічний термін Last in first out (ein Verfahren zur Ermittlung der Anschaffungs- oder Herstellungskosten, bei dem unterstellt wird, dass die zuletzt erworbenen oder hergestellten Vermögensgegenstände zuerst verbraucht oder veräußert werden) зазнає також абrevіації LIFO [4, с.761].

Термінологічні моделі виникають як результат прагнення системи мови типізувати свої одиниці, забезпечити регулярність їхнього відтворення й одночасно вірно розуміння в процесі спілкування.

У конкретний період історії мови термінотворення ведеться на базі відносно стійких для цього періоду моделей, що “працюють”. Можна сказати, що перелік таких моделей в конкретний період розвитку мови кінцевий. У цілому ж він нескінченний. Уникнення, розпливчастості поняття, позначеного терміном, досягається за допомогою контексту. Ступінь свободи елементів номінативного терміносполучення, тобто здатність його бути вільним, пов’язаним або термінованим, у даній роботі не аналізується.

Будь-яка структура подібного роду терміносполучення є проявом результату роботи законів різних рівнів мови. Терміни з лівим поширенням мають більш поширену структуру. Терміни з правим поширенням зустрічаються значно рідше.

Ліве поширення відбувається за рахунок додавання звичайних слів, символів, рідше алфавітних, досить рідко цифрових, алфавітно-цифрових сполучень, сполучень слів, поєднаних дефісом, наприклад :

Banking n,
Computer-Aided-Banking n,
Electronic Banking n (E - Banking n),
Investment Banking n, Mobile Banking n,
High-Tech-Banking n, On-line-Banking n,
Point-of-Sale-Banking n.

Das Risikopotenzial in Mobile Banking ist mit dem im Online Banking quasi identisch. Die deutsche Bankenaufsicht erarbeitet zur Zeit ein Konzept, das auf die besondere Risikolade von E-Banking zugeschnitten ist.

Investment Banking repräsentiert heute ein Bündel von Bankleistungen, die ursprünglich überwiegend von den amerikanischen Investment Banks angeboten wurden [4, с.608].

Запозичені терміни такого типу є конструктивно-стисненими, але досить місткими за змістом номінативними сполученнями. Дані англомовні терміни породжують у німецькій мові поширення описових еквівалентів, які дуже часто вживаються. Дана ситуація становить певні труднощі, тому англомовні терміни вкорінюються в мову, наприклад:

Job Rotation n - der Tausch von Arbeitsaufgaben zwischen mehreren Arbeitnehmern [4, с.620];

Management Buy-Out n – die Trennung zwischen Eigentum und Verantwortung (ist typisch für viele Unternehmen) [4, с.783].

Запозичені англiцизми та англо-американiзми все частіше зустрічаються в загальнолітературній німецькій мові. Їх не досить багато, але постійний вжиток призводить до закріплення даного структурного типу як в економічній терміносистемі, так і у загальнонаціональній мові.

Усі терміносполучення економічної терміносистеми, що розглядаються, мають професійне значення, яке виражає і формує професійне поняття. Але сфера вжитку економічної термінології все більше розширюється. Це пояснюється тим, що зникає межа між лексикою спеціальної комунікації і лексикою загальноновживаною. Цей процес обумовлюється такими факторами.

По-перше, вплив економічної термінологічної лексики на нормативність мови відбувається на фоні доступності засобів масової комунікації значній кількості людей.

По-друге, у зв’язку із загальним зростанням рівня освіченості населення, його економічною грамотністю складні економічні поняття та категорії стають доступними широким масам. Дані явища ведуть до того, що слова, які з’являються і є термінами в галузі економічного життя, переходять з розряду слів із обмеженим узусом до розряду загальноновживаної лексики.

По-третє, у результаті тих чи інших подій, що відбуваються в економічному житті, якісь поняття економічних наук можуть вийти за межі вузькоспеціальних значень. Прикладами можуть служити термінів та

терміносполучення із запозиченими англомовними компонентами:

Imageforschung f – die bekannteste und am häufigsten angewandte Methode mehrdimensionaler Imagemessung ist das semantische Differential oder Polaritätsprofil [4, с.540].

У 90-х роках ХХ століття в економічній термінології спостерігається збільшення питомої ваги складних слів або словосполучень. Основною моделлю їхнього утворення служить сполучення двох, трьох іменників:

Handelskontaktmanager m, Kundenmanagement n, Logistik-Controlling n, Management Auditing n, Management-Informationssystem n, Operational Leasing n.

Суттєву частину економічної лексики становлять слова, які є результатом вторинної номінації, тобто одержані шляхом переосмислення споконвічних і запозичених слів, що вже існують у мові:

Gleichordnungskonzerne Pl., Konzern-Gewinn-und Verlustrechnung f, Konzerngeschäftsjahr n, Konzernrechnungslegung f, Konzernsteuerrecht n, Unterordnungskonzern m.

Аналіз семантичних інновацій останніх десятиліть свідчить про те, що зміна значень лексичних одиниць пов'язана, головним чином, з функціональною мобільністю лексичних одиниць, з процесами їхньої спеціалізації – термінологізації, деспеціалізації – детермінологізації і трансспеціалізації – транстермінологізації.

За своєю природою терміни динамічні, оскільки динамічні всі сфери життєдіяльності людини та суспільства.

Джерела та література

1. Бондаренко В.Ю. Новый структурный тип заимствований (на материале медицинских терминов) // Лексика и культура. Тверь: Гос. ун-т, 1990. – С. 20-28.
2. Зяблова О.А. Функционирование экономической лексики в текстах разного типа (на материале современного немецкого языка) // Язык и общество на пороге нового тысячелетия: итоги и перспективы. Тез. докл. междунар. конф. (Москва, 23-25 октября 2001г.). – М.: Эдиториал УРСС, 2001. – С. 159-161.
3. Carstensen, Broder und Calinsky, Hans. Amerikanismen der deutschen Gegenwartssprache. Entlehnungsvorgänge und ihre stilistische Aspekte. 2. verb. Aufl. – Heidelberg: Winter – Universitätsverlag, 1967. – S. 11-32.
4. Lexikon der Betriebswirtschaft / Hrsg. W. Lück. Berlin: Verl. Die Wirtschaft, 1990. – 1347 S.

Статья посвящена проблемам интеграции англоязычных терминов в экономической терминосистеме современного немецкого языка. В статье рассматриваются словообразовательные особенности терминологической лексики, описываются структурные типы и способы образования новой экономической лексики.

The article deals with the problems of integration of English terms in economic terminology system of modern German. It represents the main word-building features of terminological lexicon. The article traces structural type and means of word-formation in economic lexicon.